

УДК 37.01

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.93.20>

Моренко О. М.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Визначено актуальність національно-патріотичного виховання в сучасних умовах. У статті розглянуто різні аспекти національно-патріотичного виховання у дослідженнях вітчизняних науковців. Зроблено спробу визначити сутність та зміст національно-патріотичного виховання в системі освіти особистості. З'ясовано, що національно-патріотичне виховання – це загальнонаціональна справа, що охоплює усі сфери життєдіяльності суспільства, насамперед освіту та науку і саме заклади освіти мають стати для підростаючої особистості осередком становлення громадянина, що підтверджено нормативно-правовими документами.

Національно-патріотичне виховання є важливою складовою виховної діяльності закладу освіти. Запропоновано досліджувати ефективність виховної системи закладу освіти і національно-патріотичного виховання у відповідності до обраних компонентів (знаннєвого, діяльнєсного та ціннісного), що визначено в термінах компетентнісного підходу. Здійснено спробу вирішення поставлених завдань за допомогою хмарного сервісу «Universal-online», здійснення системного аналізу (за основними сферами розвитку особистості (фізичною, психічною, соціальною та духовною) та структурно-якісного аналізу розвитку учнів в класних колективах і взагалі у закладі освіти. Зазначений діагностичний комплекс дозволяє виокремлювати основні проблеми та потенційні можливості розвитку особистості учня та прогнозувати його розвиток на основі причинно-наслідкових зв'язків та аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, скорегувати злагоджену діяльність всіх учасників освітнього процесу закладу освіти на шляху до зазначеної мети. Діагностичні дані наповнюють компоненти національно-патріотичного виховання якісними результатами та допомагають визначити мету і шляхи розвитку та корекції виховної системи закладу освіти. На рівні перспектив подальшого дослідження визначено окреслення духовної складової ціннісного компоненту національно-патріотичного виховання та шляхи її дослідження.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, духовний розвиток, ціннісні пріоритети, компетентнісний підхід, діяльнєсний підхід.

Патріотизм є джерелом життєздатності, духовних і моральних сил та здоров'я суспільства, що найбільш яскраво проявляються у переломні моменти розвитку, в періоди важких випробувань. Повноцінне життя в суспільстві і державі неможливе, якщо система виховання підростаючого покоління позбавлена моральних основ, любові до Батьківщини.

В Україні реалізуються цілеспрямовані дії, зорієнтовані на утвердження державності, збереження територіальної цілісності країни, подолання кризових явищ у соціально-економічній сфері. Основою розвитку кожного суспільства, об'єднаного спільними цінностями й культурою, є ефективна система національно-патріотичного виховання молодого покоління [10, 11, 14, 15].

Національно-патріотичне виховання охоплює усі сфери життєдіяльності суспільства, насамперед освіту і науку, молодь та сім'ю, культуру і мистецтво та ін.. Кожен навчальний заклад має стати для підростаючої особистості осередком становлення громадянина – патріота України, що самовіддано розбудовує країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві [12].

Успішність національно-патріотичного виховання значною мірою залежить від аналізу досвіду, з метою збереження традицій та реалізації ефективних форм і методів, а також попередження можливих помилок.

Різним аспектам патріотичного виховання українців, у своїх працях приділяли увагу корифеї педагогічної думки (М. Грушевський, М. Драгоманов, С. Русова, І. Огієнко, К. Ушинський, І. Франко та ін.). В сучасній вітчизняній педагогічній науці представлено теоретичне обґрунтування нових тенденцій національно-патріотичного виховання у роботах О.Вишневецького, О. Губко, Т. Ільїної, П. Кононенка, В. Кузя, В. Кульчицького, Ю. Руденка, В. Сипченка, О. Сухомлинської М. Сметанського, М. Стельмахович, Б. Ступарика, Б. Чижевського, К. Чорної та ін.

У своїх роботах вітчизняні дослідники (А. Алексюк, Г. Балл, І. Бех, А. Богуш, О. Киричук, І. Надільний, І. Стогній, В. Шинкарук та ін.) представили різні визначення та зміст національно-патріотичного виховання, визначили сутність таких понять, як «любов до Батьківщини», «патріотична свідомість». Визначено: як дієве ставлення особистості до формування власного духовного багатства, добропорядності, свідомої громадянськості (А. Алексюк); як готовність особистості відстоювати громадянські ідеї (особистісно значущі, що втілюються у вчинках) які є джерелом її переживань і духовності (І. Бех); психологічні аспекти формування етнічної самосвідомості (Й. Боришевського, О. Киричука та ін.); синергії з питаннями полікультурного виховання, щодо формування етики міжкультурних взаємин (Н. Миропольська, Г. Розлуцька, О. Сухомлинська та ін.); розкрито теоретичні і практичні засади патріотичного виховання дітей та молоді в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття (В. Кульчицький) [для].

Пріоритетною визначена плеяда Законів України, державних документів і концепцій спрямованих на вирішення питань формування громадянина-патріота, що діє на основі національних та європейських цінностей, виховання його активної громадянської позиції («Про освіту», «Про загальну середню освіту»

«Державний стандарт початкової освіти», «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст.», «Стратегія національно-патріотичного виховання», «Концепції розвитку громадянської освіти в Україні», «Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді» та Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа») [16].

Нормативно-правові документи щодо забезпечення національно-патріотичного виховання визначають низку заходів для закладів освіти різного рівня акредитації, що окреслюють напрями і шляхи розвитку національно-патріотичного виховання в освітньому просторі України.

Мета дослідження полягає у спробі визначити сутність та зміст національно-патріотичного виховання в системі освіти особистості та запропонувати досліджувати його ефективність у відповідності до визначених компонентів через здійснення системного та структурно-якісного аналізу розвитку учнів в класних колективах закладу освіти засобами хмарного сервісу «Universal-online».

Аналіз напрацьованого в контексті теми нашого дослідження дає змогу стверджувати, що значна увага приділена всім аспектам зазначеного питання їх наповненню та умовам реалізації проте складові якісних показників національно-патріотичного виховання потребують уточнення.

На думку В. Кульчицького, сучасний зміст виховання підростаючого покоління спрямований на становлення громадянина України, патріота своєї країни, готового самовіддано розбудовувати суверенну, демократичну державу, здатного виявляти національну гідність, який знає свої права та обов'язки [8].

У Державному стандарті початкової освіти до ключових компетентностей включено громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають [10].

Змінюються підходи до освіти та змісту освіти, адже головне завдання НУШ – виховати інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини. А головне завдання – впровадження педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками наскрізний процес виховання, який формує цінності.

Варто зазначити, що виховання є невід'ємною складовою освітнього процесу, є наскрізним процесом, охоплює усі сфери шкільного життя і має ґрунтуватися на цінностях (Закон України «Про освіту», Концепції Нової української школи) [14, 15].

Відповідно до статті 15 Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020) у закладах освіти виховний процес є невід'ємною складовою освітнього процесу та наскрізним і має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях, культурних цінностях Українського народу, цінностях громадянського (вільного демократичного) суспільства, принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини і громадянина тощо.

Серед основних складових національно-патріотичного виховання у Концепції виокремлені громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання [14].

Метою національно-патріотичного виховання визначено становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності [14].

Національно-патріотичне виховання в системі освіти впроваджується шляхом реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання (2019) [16], плану дій щодо її реалізації, державних цільових програм з питань з національно-патріотичного виховання (або програм, що пов'язані з національно-патріотичним вихованням), обласних, місцевих цільових програм з національно-патріотичного виховання (або програм, що пов'язані з національно-патріотичним вихованням), виконання Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання (2022) [14], що сприяє створенню ефективної виховної системи національно-патріотичного виховання молоді.

Індикаторами ефективності національно-патріотичного виховання в системі освіти України, зокрема, є: збільшення відвідуваності здобувачами освіти закладів, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції Українського народу; підвищення серед здобувачів освіти рівня знань про видатних особистостей українського державотворення, визначних особистостей та духовних провідників Українського народу; збільшення кількості здобувачів освіти, які пишуться своїм українським походженням, громадянством; зростання рівня екологічної культури; збільшення кількості здобувачів освіти, які здійснюють екскурсії, подорожі, походи; збільшення чисельності громадян, готових до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України; збільшення числа молодих людей, які пов'язують своє майбутнє з навчанням і проживанням в Україні; збільшення числа громадян України, які виявляють почуття поваги до своєї Батьківщини та ін. [16].

В жорстоких реаліях воєнного стану в Україні перед освітянами стоїть важливе завдання – об'єднання зусиль педагогічної та громадської спільнот на засадах взаєморозуміння, співробітництва щодо захисту прав та свобод, оволодіння дітьми універсальними цінностями та моделями поведінки, які складають основу світової культури [3]. Відповідно спрямовувати систему національно-патріотичного виховання орієнтуючись її на кількісні та і якісні показники.

З метою дослідження ефективності національно-патріотичного виховання молоді в освітньому процесі пропонуємо визначити компоненти моніторингу. Найбільш оптимальними для здійснення дослідження обрали в термінах компетентнісного підходу: знанневий, діяльнісний та ціннісний компоненти.

Розглядаючи знанневий компонент варто звернути увагу на провідний мотив-ціль пізнавальної діяльності є вироблення, здобування, привласнення нових знань, пізнавальних умінь, норм і навичок, цінностей і смислів. Тут відбувається зміна суб'єкта – набуття інформації знань, вартостей, розвиток пізнавальної сфери з подальшою реалізацією в інших видах діяльності. Наука і навчання – різновиди пізнавальної діяльності. Нові знання продукує наука; у процесі навчання відбувається засвоєння нових знань, вироблених суб'єктами в усіх сферах людського життя; під час процесу виховання відбувається інтеріоризація соціальних норм; в освітньому процесі здійснюється прийняття цінностей, відбувається рух індивідуальності у процесі самореалізації – самоактуалізації до самотворення людини як універсалу [9].

Визначаючи діяльнісний компонент орієнтуємося на нормативно-правові документи, де зазначається, що навчання і набуття будь яких знань, виховання ставлень має відбуватися через особисту діяльність дитини. У роботах вітчизняних науковців (А. Алексюка, Г. Балла, І. Беха, О. Киричука, В. Кузя, О. Сухомлинської та ін.) патріотичне виховання характеризується дієвою основою [4, 5, 8, 9].

Діяльність – складна система, яка пронизує всі рівні життя людини у всьому величезному розмаїтті його проявів. Рух – спосіб існування навколишнього світу, важлива ознака організації життя на біологічному рівні, адаптація сприяє її продовженню. Активна адаптація це діяльність – рух-поступ на рівні людини, спосіб існування особистості, усіх соціальних груп, людства. Базисна функціональна структура діяльності, що об'єднує її у системну цілісність попри всі її відмінності є співвідношення «суб'єкт-об'єкт» (суб'єкти – особистість і групи, об'єкти – природні і соціальні предмети і явища, духовні феномени та сам суб'єкт. Змістова специфіка будь-яких проявів діяльності людини впливає з мотивів, стрижнем яких є ті цілі, котрі суб'єкт досягає за її допомогою [9, с. 67].

Найбільш яскравий спосіб вираження людської діяльності, – писав В.А. Романець, – учинок з усім багатством його суспільно-особистісної суперечливості, – з одного боку, включає до свого змісту особливості історичного рівня культури людини, з іншого – сам визначає цю культуру, будучи виявом суб'єкта історичної діяльності». Ця позиція вказує на суб'єкт-об'єктну основу функціональної структури діяльності, найістотніша діалектично-психологічно-онтологічна властивість якої полягає в тому, що розчленування об'єкта є упредметнення суб'єкта [2].

За визначенням Москальця В.П., людина як суб'єкт повноцінних вчинків – це особистість. Особистість – соціальний індивід, що поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільнозначущого та індивідуально неповторного; об'єкт багатьох економічних, політичних, правових, моральних та інших впливів на людину суспільства в даний час його історичного розвитку в конкретній країні з її національним складом [9].

Найбільш ефективно, на думку багатьох авторів, становлення особистості відбувається в дитинстві: етнічна ідентифікація, формування національного характеру, прищеплюється любов до рідної культури, розвивається почуття поваги до інших культур і культурного самовизначення (І.Д. Бех, А.М. Богущ, Т.І. Поніманська ін.) [1].

Особистість як суб'єкт соціальних відносин характеризується автономністю, певною мірою незалежністю від суспільства. Особистість у процесі життя набуває знань, досвіду, цінностей і ставлень, що поєднанні в її інтегровану здатність – компетентність.

На думку Олени Гайдамаки, організація освітнього процесу спрямована на засвоєння дитиною конкретних навчальних ресурсів – знань, умінь, формування досвіду, рівень засвоєння яких дає можливість діяти адекватно у певних навчальних і життєвих ситуаціях – це і є компетентнісний підхід. Реалізація компетентнісного підходу в НУШ є одним з провідних підходів у навчанні сучасних дітей. Також варто зазначити, що компетентнісний підхід без реалізації діяльнісного підходу неможливий. Діяльнісний підхід у навчанні – це методи навчання, в основі яких лежить постулат: «дитина не отримує знання у готовому вигляді, а здобуває їх сама у процесі власної навчально-пізнавальної діяльності» [1].

За визначенням О.Я. Савченко, діяльнісний складник є ядром кожної компетентності, адже він найбільшою мірою забезпечує формування здатності учня діяти. Його операційним механізмом є дії, операції, уміння, навички [12].

Ключові компетентності пов'язують воедино особистісне і соціальне в освіті, відображають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльностей, що створює передумови для розроблення індикаторів їх вимірювання; вони виявляються не взагалі, а в конкретній справі чи ситуації; набуваються молодою людиною не лише під час вивчення предметів, але й засобами неформальної освіти, впливу середовища тощо [11, с. 7].

У сучасних умовах актуальним є всебічне вивчення реального стану впровадження компетентнісного підходу, його використання і цільовий пошук нових ресурсів, які сприятимуть ефективному формуванню компетентностей у молодших школярів.

У Концепції стандартів (державний стандарт початкової освіти державний стандарт вчителя, концепція національно патріотичного виховання тощо) для Нової української школи ключові компетентності є системоутворювальним чинником визначення очікуваних результатів шкільної освіти, а отже, стають орієнтирами розроблення змісту освіти [10].

До ознак ключових компетентностей належать такі: поліфункціональність; надпредметність; міждисциплінарність; багатокомпонентність; спрямування на формування критичного мислення, рефлексії, визначення власної позиції [11, с. 7]. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації. Ціннісний компонент, в термінах компетентнісного підходу поєднує в собі вміння усвідомлювати, критично ставитися, оцінювати, обґрунтовувати, робити висновки і висловлювати власні судження.

Варто зазначити, що формування ціннісно-світоглядних орієнтирів і переконань пов'язане з особливими психологічними процесами і станами свідомості – соціальними установками, а також ставленням до навколишньої дійсності. Від того, на що спрямована особистість, яке особистісне ставлення, ціннісні орієнтації у неї склалися, залежить і те, чи будуть прийняті або пройдуть повз свідомість молодих людей висновки, ідеї, які пропagaє педагог. Соціальні установки визначають особистісні відносини – ставлення до праці, до свого громадянського обов'язку, до Батьківщини, до товаришів, тобто всю життєву позицію індивідуума [8, с. 65].

Ціннісні орієнтації – інтегративна базисна структура та визначальна змістова матриця система ставлень особистості – істотної складової її свідомості. Відтак ціннісна орієнтація як суб'єктне ставлення не тотожна об'єктивній значущості. Духовні цінності продукують й утверджують релігія, мораль, мистецтво і відповідні їм наукові дисципліни, які слушно назвати аксіологічно-гносеологічним напрямом науки [13, 14]. На репродуктивному боці ціннісно-орієнтаційної діяльності функціонує виховання – одночасне споживання (засвоєння) наявних духовних цінностей і продукування нових генерацій суб'єктів вчинків (за концепцією В.А. Романця) [1, 4].

Всі компоненти є взаємопов'язаними, однак, мають певні відмінності, що визначено в процесі аналізу. Дослідити ефективність якісних показників виховної системи в освітньому просторі закладу освіти і зокрема національно-патріотичного виховання молоді у відповідності до зазначених компонентів звернувшись до інструментів діагностико-проектувального комплексу «Універсал». Дана система дає можливість проводити комплексний моніторинг ефективності і результативності освітнього процесу в онлайн режимі на всіх рівнях: вчитель-предметник, класний керівник, практичний психолог, адміністрація закладу освіти, управління освіти району, міста, регіону, країни.

В основу технологічних модулів ДПК «Універсал» покладено принцип проектування освітніх компонентів, що дозволяє інтегрувати їх в освітній процес закладів освіти в online режимі, а саме:

- здійснювати комплексну діагностику всіх учасників навчально-виховного процесу;
- проводити аналіз проблем і потенційних можливостей учнів навчального закладу, району, міста, регіону та країни;
- конструювати стратегічні завдання навчального закладу та конкретні тактичні задачі особистісного розвитку учнів;
- формувати банки навчальних і навчально-виховних програм і демонстраційних проектів;
- створювати навчальні та навчально-виховні проекти для всіх учасників навчально-виховного процесу;
- проводити проектно-модульне планування роботи навчального закладу на засадах проектного-менеджменту;
- створювати сценарії уроків та виховних заходів з особистісно-розвивальним, особистісно-орієнтованим змістом і елементами психолого-педагогічних тренінгів;
- здійснювати моніторинг ефективності та результативності освітнього процесу закладів освіти на всіх рівнях.
- прогнозувати особистісний розвиток вихованця;
- створювати інтегральні характеристики на учня, групу та класний колектив;
- надавати всім учасникам навчально-виховного процесу рекомендації щодо адекватного супроводу учнів.

Діагностичний модуль містить наступні методики: соціометрія, життєва активність, ціннісні орієнтації, ціннісні пріоритети, вади особистісного розвитку, домінуюча система сприйняття, навчальна активність.

Здійснюється психологічна діагностика розвитку учнів, класних колективів закладу освіти за сімома параметрами:

- фізичний (стан, рівень, вплив);
- вади особистісного розвитку (занепокоєність, імпульсивність, агресивність, нечесність, асоціальність, замкнутість, невпевненість, екстернальність, естетична нечутливість);
- активність у видах діяльності (дозвільно-ігрова, фізично-оздоровча, художньо-образотворча, предметно-перетворююча, навчально-пізнавальна, соціально-комунікативна, громадсько корисна, національно-громадська, духовно-катарсична);
- соціально-комунікативний розвиток (лідери, актив, ізольовані, відторгнуті, зона ризику, група ризику);
- ціннісні орієнтації у спілкуванні (фізичний, психічний, соціальний та духовний розвиток);
- ставлення батьків (прийняття-відчуження, соціальна бажаність, симбіоз, авторитарна персоналізація, «маленький невдаха»);
- ціннісні пріоритети («Я і рідна домівка», «Я і здоров'я», «Я і мистецтво», «Я і праця», «Я і навчання», «Я і друзі», «Я і громадські обов'язки», «Я і Україна», «Я і моральні цінності») [5, 6].

Проаналізувавши за всіма параметрами маємо змогу побачити загальну картину у закладі освіти, класному колективі та стан розвитку конкретного учня; визначити слабкі місця; тенденції та динаміку, а також встановити причинно-наслідкові зв'язки певного явища.

У відповідності до діяльнісного та знаневого критеріїв використовуємо комплекс «Соціум» [16]. Діагностичний модуль містить наступні методики: соціометрія, життєва активність, ціннісні орієнтації, ціннісні пріоритети, вади особистісного розвитку, домінуюча система сприйняття, навчальна активність.

Здійснюється психологічна діагностика розвитку учнів, класних колективів закладу освіти за сімома зазначеними параметрами [5, с. 55].

Проаналізувавши за всіма параметрами маємо змогу побачити загальну картину у закладу освіти, класному колективі та стан розвитку конкретного учня, визначити слабкі місця, тенденції та динаміку, а також встановити причинно-наслідкові зв'язки певного явища.

У відповідності до зазначених критеріїв (діяльнісного та знаневого) використовуємо комплекс «Соціум» В.О. Киричука. Методики діагностики комплексу «Соціум» – це життєва активність і ціннісні орієнтації. Оцінка життєвої активності – це експертне оцінювання життєвої активності учнів за основними видами діяльності здійснюється (учнями і класним керівником) на основі чотирьох бальної шкали – за рівнями активності (високий, середній, нижче середнього і низький) і за спрямованістю (конструктивна і деструктивна) [5, с. 50].

Конструктивна – це активність, що спрямована на позитивну зміну природного, предметного та соціального середовища і своєї поведінки, власного життя за законами краси, добра, справедливості.

Деструктивна – реалізується в діях, спрямованих на руйнування природного, предметного і соціального середовища, свого власного фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я.

Життєва активність (офіційна активність учня) в конструктивних групах видів діяльності, оцінюють учасники класного колективу та класний керівник, він має знати учнівський колектив та особливості розвитку учнів, саме в: дозвільно-ігровій діяльності, фізично-оздоровчій діяльності, художньо-образній діяльності, в предметно-перетворювальній діяльності, в навчально-пізнавальній діяльності, в соціально-комунікативній діяльності, в громадсько-корисній діяльності, в національно-громадській діяльності, в духовно-катарсичній діяльності.

Визначення ціннісного компоненту здійснюємо за діагностикою духовного розвитку – діагностичною методикою «Ціннісні пріоритети особистості» С.П. Тищенко, модифікація В.О. Киричука, В.В. Киричука.

Ціннісні пріоритети особистості – це механізм духовного надбання власного «Я» учня, який відображає внутрішній світ. Діагностуємо за 9 критеріями: «Я і рідна домівка», «Я і здоров'я», «Я і мистецтво», «Я і праця», «Я і навчання», «Я і друзі», «Я і громадські обов'язки», «Я і Україна», «Я і моральні цінності» [16].

Системний аналіз (проведення статистичного та кореляційного аналізу за основними сферами розвитку особистості (фізичним, психічним, соціальним та духовним); проведення структурно-якісного аналізу розвитку учнів в класних колективах та в закладі освіти) передбачає визначення основних проблем та потенційних можливостей розвитку особистості учня і прогнозування розвитку особистості на основі причинно-наслідкових зв'язків та аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів впливу. Зазначені результати наповнюють компоненти якісними результатами та допомагають визначити мету і шляхи розвитку та корекції виховної системи закладу освіти, зокрема національно патріотичного виховання. національного патріотичного виховання [16].

Отже, майбутнє будь-якої держави залежить від здатності громадян відстоювати вищі цінності, на яких ґрунтується людське життя та протидіяти зовнішнім викликам, що формується під дією зовнішніх і внутрішніх факторів впливу в процесі її життєдіяльності. Найбільш ефективний вплив відбувається саме у період навчання в закладах освіти. Дослідження впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на особистість дозволить підвищити ефективність системи національно-патріотичного виховання в освітньому просторі закладу освіти.

На рівні перспектив подальшого дослідження проблеми національно-патріотичного виховання сучасної молоді розглянути духовну складову національно-патріотичного виховання та шляхи її визначення [13].

Використана література:

1. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації. Київ : Фенікс, 2022. 64 с. URL : <http://surl.li/hiipj>
2. Загальна психологія : хрестоматія : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / упоряд.: О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2007. 640 с.
3. Звіт за результатами соціологічного дослідження щодо розвитку сфери національно-патріотичного виховання та стану сформованості громадянської ідентичності населення України за 2021 рік URL : <http://surl.li/ipfov>
4. Киричук В.В. Теоретичні засади дослідження духовно-катарсичної активності особистості в контексті суб'єктивно-вчинкової парадигми URL : <https://magdalynivka.at.ua/index/0-47>
5. Киричук В.О. Технології соціально-педагогічного проектування в системі взаємодії учасників освітнього процесу : монографія. Київ, 2018. 218 с.
6. Концепція духовного розвитку людини / упоряди. О. Киричук, З. Карпенко) URL : <http://surl.li/ipfsb>
7. Коркішко О.Г. Патріотичне виховання: досвід сучасної школи. Вісник Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка. 2007. Вип. 36. С. 73–75. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/1942/1/7.pdf>

8. Кульчицький В.Й. Теорія і практика патріотичного виховання в школах України (1945–2019). : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.01 / Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка. Тернопіль, 2020. 490 с. URL : <http://surl.li/ipfmu>
9. Москалець В.П. Види діяльності з позицій суб'єктного підходу в психології. *Психологія і суспільство. Український теоретико-методологічний соціогуманітарний часопис*, 2012. №4 (50). С. 66–77.
10. Наказ від 03.04.2018 № 313 про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Система підготовки фахівців соціальної сфери до національно-патріотичного виховання дітей та молоді на засадах соціального партнерства» у 2017-2022 роках. URL : <http://surl.li/ipfko>
11. Нова українська школа. Порадник для вчителя. URL : <http://surl.li/bykej>
12. Полєвікова О.Б., Шурда Ж.І. Дослідження проблеми патріотичного виховання дітей у сучасному просторі дошкільної освіти України. URL : <http://surl.li/ipfju>
13. Помиткін Е.О. Психологічна діагностика духовного потенціалу особистості : посібн. м. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 144 с. http://ipood.com.ua/data/NDR/Psychology/2013_Pomytkin_posibnyk.pdf
14. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України. Наказ МОН України від 06.06.2022 № 527 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n134>
15. Про Стратегію національно-патріотичного виховання. Указ Президента України від 18.05.2019 № 286/2019 URL : <http://surl.li/dzkbe>
16. Універсал-онлайн. Сервіс управління освітнім процесом. URL : <https://www.universal-online.org/>

References:

1. Bondarenko N.V., Kosianchuk S.V. (2022). Natsionalno-patriotyczne vykhovannia u konteksti suchasnykh vyklykiv: metodychni rekomendatsii. [National-patriotic education in the context of modern challenges: methodological recommendations.] Kyiv : Feniks,. 64 s. URL : <http://surl.li/hiipj> [in Ukrainian]
2. Zahalna psykholohiia (2007). [General psychology] : khrestomatiia : navch. posibn. dla stud. vyshch. navch. zakl. / uporiad.: O.V. Skrypchenko, L.V. Dolynska, Z.V. Ohorodniichuk ta in. Kyiv : Karavela,. 640 s. [in Ukrainian]
3. Zvit za rezultatamy sotsiologichnoho doslidzhennia shchodo rozvytku sfery natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ta stanu sformovanosti hromadianskoi identychnosti naseleння Ukrainy za 2021 rik. [Report on the results of a sociological study on the development of national-patriotic education and the state of formation of civic identity of the population of Ukraine 2021]. URL : <http://surl.li/ipfov>
4. Kyrychuk V.V. Teoretychni zasady doslidzhennia dukhovno-katarsychnoi aktyvnosti osobystosti v konteksti subiektyvno-vchynkovoї paradyhmy. [Theoretical foundations of the study of spiritual and cathartic activity of the individual in the context of the subjective-action paradigm] URL : <https://magdalynivka.at.ua/index/0-47>
5. Kyrychuk V.O. (2018). Tekhnolohii sotsialno-pedahohichnoho proektuvannia v systemi vzaiemodii uchashnykiv osvitnoho protsesu : monohrafiia. [Technologies of social and pedagogical design in the system of interaction of participants in the educational process] monohrafiia. Kyiv. 218 s. [in Ukrainian]
6. Kontseptsiiia dukhovnoho rozvytku liudyny / uporiady. [The concept of human dukhovnoho development]. uporiad O. Kyrychuk, Z. Karpenko. URL : <https://studfile.net/preview/7792767/page/6/>
7. Korkishko O.H. Patriotyczne vykhovannia: dosvid suchasnoi shkoly. [Patriotic education: the experience of a modern school]. Visnyk Zhytomyrskoho derzh. un-tu imeni I. Franka. 2007. Vyp. 36. S. 73–75. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/1942/1/7.pdf>
8. Kulchyt'skyi V.I. (2020). Teoriia i praktyka patriotychnoho vykhovannia v shkolakh Ukrainy (1945–2019) [Theory and practice of patriotic education in Ukrainian schools (1945–2019)] : dys. ... d-ra. ped. nauk: 13.00.01; Ternopil'skyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni V. Hnatiuka. Ternopil,. 490 s. URL : <http://surl.li/ipfmu>
9. Moskalets V.P. (2012) Vydy diialnosti z pozytsii subiektnoho pidkhodu v psykholohii. [Types of activities from the standpoint of the subjective approach in psychology]. *Psykholohiia i suspilstvo. Ukrain'skyi teoretyko-metodolohichnyi sotsioghumanitarnyi chasopys*, №4 (50). S. 66–77. [in Ukrainian]
10. Nakaz vid 03.04.2018 № 313 pro provedennia eksperymentu vseukrainskoho rivnia za temoiu «Systema pidhotovky fakhivtsiv sotsialnoi sfery do natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei ta molodi na zasadakh sotsialnoho partnerstva» u 2017-2022 rokakh. [The system of training social workers for national and patriotic education of children and youth on the basis of social partnership 2017-2022]. URL : <http://surl.li/ipfko>
11. Nova ukrainska shkola. [New Ukrainian school]. Poradnyk dla vchytelia. Poradnyk dla vchytelia. URL : <http://surl.li/bykej>
12. Polievikova O.B., Shurda Zh.I. Doslidzhennia problemy patriotychnoho vykhovannia ditei u suchasnomu prostori doshkilnoi osvity Ukrainy. [Research on the problem of patriotic education of children in the modern space of preschool education in Ukraine]. URL : <http://surl.li/ipfju>
13. Pomytkin E.O. (2013). Psykholohichna diahnostyka dukhovnoho potentsialu osobystosti. [Psychological diagnostics of the cultural potential of the individual] : posibn. m. Kirovohrad : Imeks-LTD, 144 s. URL : http://ipood.com.ua/data/NDR/Psychology/2013_Pomytkin_posibnyk.pdf
14. Pro deiaiki pytannia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v zakladakh osvity Ukrainy. [About the activities of the nourishment of the national-pathological vikhovannya in the mortgages of the sanctification of Ukraine]. Nakaz MON Ukrainy vid 06.06.2022 № 527 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n134>
15. Pro Stratehiu natsionalno-patriotychnoho vykhovannia. [About the Strategy of National-Pathological Development]. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 18.05.2019 № 286/2019 URL : <http://surl.li/dzkbe>
16. Universal-onlain. [Universal online]. Servis upravlinnia osvitnim protsesom. URL : <https://www.universal-online.org/>

Morenko O. National-patriotic education: a practical aspect

The relevance of national-patriotic education in modern conditions is determined. The article examines various aspects of national-patriotic education in the research of domestic scientists. An attempt was made to determine the essence and content of national-patriotic education in the system of personality education. It is found that national-patriotic education is a national affair that covers all spheres of society, primarily education and science, and it is the educational institutions that should become the center of the formation of a citizen for a growing personality, which is confirmed by legal documents.

National-patriotic education is an important component of the educational activity of an educational institution. It is proposed to investigate the effectiveness of the educational system of the educational institution and national-patriotic education in accordance with the selected components (knowledge, activity and value), which is defined in terms of the competence approach. The author proposes her own variant of solving the tasks by using the cloud service "Universal-online" to carry out a systematic analysis (by the main areas of personality development (physical, mental, social and spiritual) and structural and qualitative analysis of the development of students in class groups and in general in the educational institution. This diagnostic complex allows us to identify the main problems and potential opportunities for the development of a student's personality and to predict its development based on cause and effect relationships and analysis of external and internal factors of influence, to adjust the coordinated activities of all participants in the educational process of the educational institution on the way to this goal. Diagnostic data fill components of national-patriotic education with qualitative results and help determine the goal and ways of development and correction of the educational system of the educational institution. At the level of prospects for further research, an outline of the cultural component of the value component of national-patriotic education and ways of its diagnosis are determined.

Key words: national-patriotic education, cultural development, value priorities, competence-based approach, activity-based approach.

УДК [378.4.011.3-027.561-047.22:341](44)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.93.21>

Писаревська О. В.

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Стаття присвячена аналізу особливостей формування емоційної компетентності майбутніх фахівців з міжнародного права. Основний акцент зосереджено на визначенні сутності емоційної компетентності та її взаємозв'язку із комунікативною компетентністю юристів-міжнародників. Окреслено вагомість емоційної компетентності для майбутніх юристів-міжнародників у сучасному інтернаціоналізованому контексті, а також місце емоційної компетентності у «Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти» Ради Європи. Проаналізовано основні підходи до визначення комунікативної та емоційної компетентностей. Подано авторське визначення емоційної компетентності майбутніх юристів-міжнародників, під якою розуміємо інтегровану якість цих фахівців, що базується на динамічній єдності теоретичних знань, практичних навичок, умінь, здатностей, особистих якостей, спрямованих на адекватний вибір і застосування на практиці емоційно адекватних мовних стратегій та тактик, що сприяють успішній професійній діяльності у сфері міжнародного права. Описано роль емоцій у процесі успішного оволодіння французькою мовою для професійного спілкування у сфері міжнародного права. Проаналізовано особливості відчуттів та їх відмінності у різних студентів стосовно усних висловлювань, а також імовірні причини стресу та тривожності та засоби їх подолання. Визначено ключові для навчання адекватному вираженню емоцій моменти у такому мовному класі. Проаналізовано основні етапи роботи на шляху до подолання стресу під час усних виступів, а також можливі вправи для опрацювання емоційної складової під час виконання вправ для розвитку письмової компетентності майбутніх фахівців у галузі міжнародного права. Запропоновано приклади конкретних комунікативних ситуацій для роботи із емоційною складовою під час занять із французької мови для майбутніх юристів-міжнародників.

Ключові слова: комунікативна компетентність майбутніх фахівців із міжнародного права, емоційна компетентність юристів.

Впродовж кількох років в Україні триває процес реформування вищої юридичної освіти. Одним із чинників, що особливо підкреслюються у процесі реформ, є якісні фахова комунікативна підготовка майбутніх юристів-міжнародників та необхідність гармонізувати українські освітні програми з міжнародного права з міжнародними вимогами та реаліями. Відповідно до «Концепції розвитку юридичної освіти» [5] після закінчення навчання випускники спеціальності «Міжнародне право» повинні мати належний рівень сформованих навичок, умінь та здатностей, що дозволять їм у майбутньому ефективно здійснювати професійну діяльність. В сучасних умовах міжнародного співробітництва, особливо у галузі міжнародного права, успіх багато у чому залежить від ефективної взаємодії та порозуміння між партнерами, міжнародними структурами, установами, організаціями тощо. Ефективна взаємодія та порозуміння, в свою чергу, неможливі без якісної професійної комунікації.

Право загалом, і міжнародне зокрема, є сферою діяльності типу «людина-людина», тому вміння розпізнавати емоції та адекватно їх проявляти французькою мовою є важливими навичками для сучасного юриста-міжнародника, що нею послуговується у роботі. Зважаючи на важливість професійної комунікації у сфері міжнародного права, до ключових компетентностей для юристів-міжнародників, що надають можливість для повноцінної реалізації їх професійних функцій і ролей належить комунікативна компетентність. Однак, для її ефективної реалізації необхідна також і наявність сформованої належним чином емоційної компетентності [13, с.114-116].